

Okullar Açıldı: Uzmanından ‘Akran Zorbalığı’ Uyarısı

Prof. Dr. Dilek Şirvanlı-Özen

Okul öncesi ve okul döneminde çocukların sosyalleşmesini etkileyen en önemli faktörlerden birinin akranlarıyla etkileşimi olduğunu söyleyen çocuk gelişimi uzmanı Prof. Dr. Dilek Şirvanlı Özen, “Çocuktur kavga eder” düşüncesiyle bu davranışlar göz ardı ediliyor. Zorbalığa maruz kalan öğrenciler daha sessiz, kaygılı, düşük benlik saygısına sahip oluyorlar” uyarısında bulundu.

Yüz yüze eğitimin başlamasıyla okullardan akran zorbalığıyla ilgili gelen şikayetler arttı. Prof. Dr. Dilek Şirvanlı Özen, akran zorbalığının, eğitimcilere ve ailelere düşen sorumluklara yönelik bilgi vererek, önerilerde bulundu.

‘ÇOCUKTUR KAVGA EDER’ DÜŞÜNCESİ DOĞRU DEĞİL

Bir davranışın akran zorbalığı olarak nitelendirilmesi için niyet, tekrarlanabilirlik ve güç dengesizliği gibi üç gösterge olduğuna vurgu yapan Prof. Dr. Özen, “Bir öğrencinin, bir veya daha fazla öğrenci tarafından tekrar eden biçimde olumsuz davranışlara maruz kalması akran zorbalığıdır. Türkiye’de 2000’li yıllara kadar ‘çocuktur kavga eder’ düşüncesi ile bu davranışın göz ardı edildi. Zorbalık bir sistem haline geldi. Sistem içinde, ‘zorba’ olarak adlandırılan, saldırgan davranışta bulunan kişiler ve ‘kurban’ olarak adlandırılan ve zorbalığa maruz kalan kişilerden oluşan iki temel grup var. Akran zorbalığına hedef olanların yani kurbanların, diğer öğrencilere göre daha kaygılı, duyarlı ve sessiz; daha düşük benlik saygısına sahip, yaşadıkları ile ilgili olarak kendini suçlayan, özellikle erkek çocukların anneleriyle yakın ilişkide olan, genellikle yalnız, fazla arkadaşı olmayan, akademik alanda sorunlu, kendilerine yapılan saldırıları kışkırtacak ve destekleyecek şekilde davranan, boyun eğici, akranları üzerinde etkisiz, sosyal girişimleri akranları tarafından sıklıkla reddedilen çocuklar olduğu görülüyor” dedi.

Akran zorbalığı gösteren çocukların özelliklerini sıralayan Prof. Dr. Özen, “Bu tip çocuklar genellikle iç-tepkisel ve saldırgan özelliklere sahip; diğer çocukların davranışlarını tahrik edici algılayan, empati düzeyleri düşük, çok az düzeyde olumlu sosyal davranışa sahip, kurban çocuklara göre anlamlı olarak daha fazla lider olarak görülür. Kurban çocuklara göre daha yüksek benlik saygısına sahiptirler, ileri yaşlarında suç işleme olasılıkları yüksektir, genellikle otoriter, cezalandırıcı, çocuklarını düşük düzeyde destekleyen ve sıcaklık göstermeyen ebeveynlere sahiptirler. Anne-baba çatışmasına çok fazla maruz kalıp onları rol model olarak kullanırlar” diye konuştu.

“ÇOCUKLARIN YÜZDE 20’Sİ ‘ZORBALIK SİSTEMİ’ İÇİNDE YER ALIYOR”

Prof. Dr. Dilek Şirvanlı Özen, akran zorbalığının yaygınlığını belirlemeye yönelik çalışmaların, akran zorbalığı gösterenlerin yani zorba oranının yüzde 6 ile yüzde 13; akran zorbalığına maruz kalanların yani kurban olanların oranının ise yüzde 17 ile yüzde 25 arasında değiştiğinin bilindiği söyledi. Bu noktada, okul çağı çocuklarının ortalama yüzde 20’si bu sistem içinde yer aldığını dile getirdi.

“SİBER ZORBALIK, GÜNÜMÜZDE ÇOK YAYGINLAŞTI”

Hangi davranışların zorbalık kabul edildiğine yönelik Prof. Dr. Özen, “İtme, vurma, saçını çekme gibi fiziksel; kızdırma, alay etme veya tehdit etme gibi sözel, gruptan dışlamak, kişiyle konuşmama veya kişiye emir verme gibi ilişkisel, çirkin notlar gönderme, onun hakkında yalan söyleme veya dedikodu yapma ve dolaylı yoldan zorbalık türleri ile sık karşılaşılıyor. Kişisel eşyalara saldırı zorbalığın bir başka türü. Günümüzde ise yoğun bir şekilde ‘siber zorbalık’ ile karşılaşılıyor. Zorbalık yaş ve cinsiyete göre farklılık gösterebiliyor. Kızlarda daha fazla ilişkisel ya da dolaylı zorbalığa maruz kalırken erkekler söz konusu olunca fiziksel zorbalık öne çıkıyor. zorbalığın sadece çocuk yaşlarda karşılaşılan bir durum olmadığını, ileriki yaşlarda da sözel zorbalıkta artış gözlemlendiğini ifade ediyor” ifadelerini kullandı.

“ANNE-BABA TUTUMLARI BELİRLEYİCİ FAKTÖR”

Anne, babaların en erken dönemden itibaren tutum ve davranışlarına dikkat etmeleri gerektiğini söyleyen Prof. Dr. Özen, “Hangi davranışların nelere sebep olabileceğinin farkında olmaları çok önemli. Zorba erkek

çocukları, babalarına oranla anneleriyle daha yakın bir ilişkiye sahiptir. Annelerinin de, çocuklarına yaşlarından daha küçükmüş gibi davrandıkları, kontrollü ve sınırlayıcı oldukları; babalarının da, sinirli ve çocuğa karşı olumsuz davranışlarda bulunan ve onlar için uygun rol modeli oluşturamayan ebeveynler olduklarını görüyoruz. Araştırmalar bize kurbanların ebeveynlerinin, çocuklarının davranışları üzerinde aşırı bir kontrol kurarak, sosyal çevrelerinde kendi etkilerini deneyimlemelerine izin vermediklerini gösteriyor. Kurban statüsünde erkek çocuklar, genellikle annelerinin aşırı koruyucu olarak algılamalarıyla ilişkili. Kız çocukları ise, annelerini düşmanca ve reddedici algılamalarıyla pozitif ilişki gösteriyor. Anneleri tarafından reddedilme duygusu algılıyorlar. Hata yaptıklarında annelerinin artık onları sevmeyeceklerini düşünüyorlar” dedi.

ÇOCUĞUMUN, ZORBALIĞA MARUZ KALDIĞINI NASIL ANLARIM?

Anne, baba ve öğretmenlere bu konuda tüyolar veren Prof. Dr. Özen, “Çocuk eğer okulda, teneffüslerde yalnız kalıyor ya da daha fazla öğretmen veya diğer yetişkinlere yakın olmayı tercih ediyorsa, sınıfta yakın arkadaşı yoksa, sınıf içinde konuşmaktan çekiniyorsa, takım oyunlarına ya hiç seçilmiyor ya da en son olasılık olarak seçiliyorsa, okul başarısında düşüş varsa, arkadaşları arasında görünür olmamak için çaba harcıyorsa zorbalığa maruz kalıyor olabilir. Evde de ailelerin dikkat etmesi gereken davranışlar var. Çocuk eve arkadaş getirmiyor kendisi de arkadaşlarının evine gitmiyorsa, sabahları karın ağrısı çekiyor, okula servis ile gitmek istemiyor, okuldan eve de aç geliyorsa bunlar zorbalığa uğradığının işareti olabilir. Ödev yapmak istememesi, okul eşyaları sık sık kaybolması ya da zarar görmesi, aile üyelerine aşırı düşkünlük göstermesi de çocuğun okulda zorbalığa maruz kalmış olduğu gösteren önemli işaretler olabilir” diye konuştu.

-Bu yazı, 23 Kasım 2021 tarihinde Cumhuriyet gazetesinde yayınlanmıştır.